

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Dispvt. XXV. De Compositione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

ant etiam illationes ad præparatas pro speculatione materias quoquomodo spectantes.

34 Secundum documentum est, quod sciendi studiosus attentè noter quæcumque ab aliis audit, aut scripta legit quoquomodo, frequenterque in omni materia occurrente ab aliis interroget; & quidquid vndeumque observatione dignum acceperit in suos referat codices, nihil eo titulo despicendo quod aut nimis verum, aut valde obuium videatur, vt iam aliàs monuimus. Euenit namque sæpe sapius, vt veritates vulgò despectæ, quod valde sunt notæ, vel obuiæ, virtute contineant alias occultas, proptereaque sint magni æstimabiles: quas & si per se seorsim prodere nequeant, produnt tamen dum cum aliis vel casu, vel ex industria iunguntur. Id quod in veritatibus scientiarum omnium frequens est: vt ex dictis in superioribus satis est notum.

DISPUTATIO XXV.

De Compositione.

POST comparatam per observationem materiam scientiarum oportet illam veluti adaptare ac disponere, quo possit iuste aptèque poni, & accommodari in fabricâ, siue structurâ ipsarum scientiarum: id autem præstant tria sciendi instrumenta, quæ suo ordine sequuntur. Nempe compositio colligenda dispersa, Diuisio distinguendo confusa, & Definitio explicando implicata, atque patefaciendo obscura. De quibus subinde in hac, & duabus sequentibus disputationibus eodem, quem inter se habent, ordine agendum est.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Compositio, & Quomplex

2 **C**ompositio loquendo vniuersè nihil est aliud, quam plurium in vnum aggregatio, siue coniunctio. Vnum autem per compositionem coalescens ex pluribus totum vniuersè appellatur, & plura, ex quibus coalescit illud, partes ipsius. Quamquam verò compositio imprimis dicatur actus ille, quo plura ab aliquo tanquam à principio effectiuo colliguntur in vnum. Inde tamen extensum nomen est, ad actum quo plura vnum, seu partes totum quasi formaliter constituunt: Quo sensu sæpe plura vnum, seu partes totum dici solent componere. Quare duplex compositio potest distingui, altera effectiuâ conueniens colligenti plura in vnum, velut partes in totum: altera formalis conueniens ipsis pluribus quatenus constituentibus totum ipsum, vt partes eius.

3 Porro compositio sumpta vniuersè duplex imprimis est: altera realis, altera mentalis. Realem dicimus eam, qua realiter coniunguntur plura; vt ex illis resultet vnum. Quod passim tum à causis naturalibus, tum ab artificialibus fit, vt est notum. Omnis enim actio naturalis coniungit aliquam formam cum subiecto, ex

quibus duobus resultat vnum. Et sæpe coniungit plura alia entia diuersa, ex quibus tanquam ex partibus tertium quoddam coalescit. Artes etiam quæ versantur circa externam materiam ferè omnes, & totæ sunt in coniungendis pluribus variis modis ad componendum vnum. Mentalem autem compositionem appellamus eam, quæ mente, vel intellectu fit, dum concipiuntur vt vnum ea, quæ aliàs sunt plura: per cognitionem enim concipientem vt vnum plura mentaliter aggregantur, seu coniunguntur talia plura ad componendum tale vnum. Et de compositione quidem reali non est cur amplius in præfenti dicamus: vt potè quæ ad componendas scientias eatenus solum potest conferre, quatenus ex facta plurium in vnum aggregatione, seu coniunctione, seu compositione reali, siue iuxta positionem, siue permixtione aliqua experientia possunt enasci, quæ veritatum aliquarum notitiam præbeant, de quo satis est dictum supra disputatione vigesima quaria, quæstione tertia. Igitur de sola compositione mentali, vt de vno ex instrumentis sciendi agendum nobis modo est.

4 Quæ quidem sicut & alia instrumenta mentalia Logica, compositionem etiam vocalem, & scriptam sibi correspondentem ferè secum, quatenus quæ ratione vnumquodque mente concipimus, eadem illud externalis vocibus, & scripturis significamus; siue compositum, siue diuisum; siue vnicum, siue multiplex. Vt ex sæpe in superioribus dictis, satis est notum. Quocirca compositio, de quâ iam vt de instrumento sciendi agimus, sumpta vniuersè in mentalem, vocalem, & scriptam diuidenda erit. Mentalisque rursus diuidetur in obiectiuam, ex parte obiecti se habentem; & intentionalem, quæ est ipsa cognitio obiectum componens dum ipsum concipit compositum, siue ex pluribus vnum. Hanc enim nolo appellare formalem, vt appellant multi: quia potius est quasi effectiua alterius quæ ex parte obiecti se habet, & est quasi formalis: iuxta ea, quæ dicebamus nuper vniuersalius de effectiua, & de formali compositione.

5 Iam verò huiusmodi compositio tot modis diuidenda venit, quot totum per eam componibile diuisibile est. Totum autem aliud est physicum coalescens ex partibus realiter inter se distinctis: aliud metaphysicum coalescens ex formalitatibus distinctis inter se per solam rationem: aliud logicum complectens sub se plura inferiora, vt potè quid vniuersale respectu eorum, atque adeo ex eis quodammodo, velut ex quibusdam partibus constans; vt mox explicabimus. Quocirca compositio pariter alia physica, alia metaphysica, alia logica dicenda erit. Vbi aduertendum est totum ex partibus realiter inter se distinctis coalescens alio sensu solere diuidi in physicum constans partibus physicè vnitis, vt homo; & morale constans partibus vnitis solum moraliter, vt exercitus. Hic tamen latius sumimus totum physicum pro coalescente ex partibus distinctis physicè, & mentaliter collectis in quoddam vnum, siue illæ inter se habeant vnionem physicam, siue moralem, siue aliam. De quibus plura sunt dicenda suo loco. Vbi de Toto & Parte vniuersè agendum ex professo est.

6 Totum autem physicum rursus aut ex partibus inter se diuersis, quæ essentielles dicuntur, aut ex partibus eiusdem rationis, quæ integrales appellantur,

tur, potest esse compositum. Quod si ex diuersis, aut quarum una est materia, & altera forma substantialis, ut sunt in homine corpus, & anima, aut quarum una est subiectum, & altera forma accidentalis, ut sunt in albo corpus, & albedo, aut quarum nulla est subiectum, aut forma comparatione alterius, ut sunt in animali ossa, & caro. Quæ rursus partes eandem diuisionem, ac partes metaphysicæ mox tradendam subire possunt, iuxta diuisionem prædicabilium essentialium datam *disput. 17. q. 7.* Insuper totum physicum ex partibus potest esse compositum, quarum alia sit res, alia modus, aut ex partibus quæ omnes sint res, aut ex partibus quæ omnes sint modi, &c. Ex quibus apparet quod duplex sit compositio totius physici ex suis partibus physicis.

7 Totum etiam Metaphysicum, aut est compositum ex partibus, quarum nulla est contrahibilis per alterum, ut sunt prædicabilia innominata: aut ex partibus quarum una per alteram est contrahibilis non mutuo, ut sunt genus, & differentia; aut ex partibus quarum una est mutuo per alteram contrahibilis, ut sunt prædicabilia mixta, iuxta dicta de huiusmodi prædicabilibus *disput. 17. q. 7. citata.* Vnde itidem constat, quod duplex sit compositio totius Metaphysici ex suis partibus metaphysicis.

8 Totum denique Logicum, aut est essentialiter inferioribus, de quibus prædicabile est, istud autem est quintuplex iuxta diuisionem traditam *loco citato*, nempe Genus, Species, Differentia, Anonymum, & Mixtum, aut est accidentale, & istud est quadruplex iuxta dicta *ibidem*, Passio propria, siue proprietas, & Passio communis, Accidens proprium, & Accidens commune, quæ omnia rursus in plura alia membra diuiduntur, ut *ibidem* videre est.

9 Sed est notandum ex latius dictis de naturâ vniuersalis in dicta *disput. 27. ca.*, ex quibus sub vno conceptu adunatis vniuersale fit, plerumque esse formalitates abstractas, siue præcisas ab aliis eorum inferiorum de quibus vniuersale factum prædicabile est. Genus enim, Differentia, Anonymum, & Mixtum semper coalescunt ex formalitatibus abstractis ab aliis repertis in speciebus, & indiuiduis, de quibus prædicabilia sunt. Species etiam ut plurimum coalescit ex formalitatibus abstractis, à differentiis indiuidualibus. Tamen interdum citra abstractionem ex integris indiuiduis adunatis possit coalescere, quando ea sunt inter se exactè similia & æqualia. Prædicabilia autem accidentalia semper sunt vniuersalia per adunationem actuum abstractorum à subiectis, de quibus prædicabilia sunt, quando concipiuntur abstractè, quo pacto significantur per verba. Quando autem concipiuntur concretè, prout significantur per participia, vel nomina adiectiua, etsi in eorum adunatione, qua vniuersalia fiunt, nulla interueniat abstractio, siue præcisio; eo quod subadunationem, non actus solum, sed integra concreta particularia cadunt: ut potè quæ ut sic ab ipsis actibus, tanquam à formis habent exactè similia apparere; nihilominus dum de solis subiectis inclusis in ipsis concretis prædicantur, abstractio quædam interuenit, siue præcisio qua subiecta ipsa, ut distincta à prædicatis apparent, atque adeo à residuo, quod prædicata adiiciunt. Quæ præcisio etiam ante adunationem prædicabilium concretorum enenit, si ante eam eorum subiecta concipiuntur ut condistincta à formis, seu actibus; ut saepe fit.

10 Ex his apparet, vniuersale, rigorosè loquendo,

dumtaxat esse totum logicum comparatione eorum quæ in ipso adunantur; quia sola ista continentur in ipso tanquam partes logicæ eius: non item subiecta de quibus illud est prædicabile, quando hæc ab ipsis adunatis formaliter saltem distincta sunt. Itaque genus rigorosè loquendo dumtaxat est totum logicum, respectu eorum formalitatum specierum, quas præcisas à differentiis adunat, non item respectu ipsarum specierum de quibus prædicatur; & idem est de Differentia, Anonymo, & Mixto, quæ prædicant partem de toto. Prædicabilia autem accidentalia respectu actuum, aut concretorum adiectiuorum, quæ adunant, sunt tota logica, non vero respectu subiectorum de quibus sunt prædicabilia. Vnde rursus apparet omnia vniuersalia qua ratione sunt tota logica, respectu suarum partium logicarum, specifica esse, siue ad vnum speciei prædicabile pertinere, quia prædicantur de illis ut integra essentia singularum. Ex quo tandem concluditur, quoties illa respectu aliorum subiectorum; in ordine ad quæ fortuntur proprias, & speciales naturas, ut Genus, Differentia, Anonymum, & Mixtum respectu specierum, & Prædicabilia accidentalia respectu subiectorum actuum, siue formarum, tota logica nuncupantur, eiusmodi locutionem minus propriam esse.

Dicitur autem totum logicum respectu partium logicarum totum potentiale, cum tamè totum Physicum, & Metaphysicum actualia dicantur. Quia totum logicum non concipitur, ut compositum ex iis quæ adunant tanquam ex partibus actiuè permanentibus, quemadmodum totum physicum, & metaphysicum, ut composita ex suis partibus concipiuntur, sed ut vnum factum ex pluribus quasi per conuersionem horum in illud. Quæ plura tenentur partes illius potentiales, seu potestatiue dicuntur, quatenus dum illud in ea per contradictionem ad singula quasi multiplicabile est, quodammodo etiam in ea est resolubile, ac tanquam in partes diuisibile. Quæ omnia ex dictis de naturâ vniuersalis in ea *disputatione de ima septima* conspicua sunt.

QVÆSTIO II.

Qualiter compositio faciendâ sit in ordine ad scientiam.

Suppono per compositionem physicam ex partibus specie diuersis essentiam compositam resultare specie diuersam ab essentiis singularum partium, atque ita sublatâ qualibet ex talibus partibus, in residuâ non manere eandem essentiam specificam, quæ erat in toto. Ob idque eiusmodi partes essentielles toti dicuntur, ab integralibusque discriminantur; ex quibus (cum sint eiusdem speciei tum inter se, tum cum suo toto) sublata qualibet, in residuâ manet eadem essentia specifica, quæ erat in toto. Per compositionem itidem metaphysicam ex formalitatibus diuersis essentia composita resultat specie diuersa ab essentiis singularum formalitatum.

Hinc quia omnis essentia ab aliis diuersa, & in se est obiectum scibile ab aliis diuersum, & infinitas passionum tum proprias, tum communes de se etiam scibiles habet penes infinitas comparationes, quas potest illa subire cum infinitis aliis essentiis, iuxta doctrinam stabilitam *disputat. 17. quest. 18.*

& cunctis *disp. 22. quæst. 2.* conficitur quotiescumque intellectus ex diuersis partibus, seu physicis, seu metaphysicis componit essentiam ab essentia ipsarum partium diuersam, toties illum parare sibi nouum obiectum scibile, virtute continens infinita alia de ipso scibilia. Componit autem intellectus, quod ad rem attinet, essentiam diuersam ex partibus inter se diuersis, seu physicis, seu metaphysicis, atque adeo seu physicâ, seu metaphysicâ compositione, de quibus agimus, quotiescumque concipit consideratue aggregatum ex pluribus rebus diuersis, aut ex pluribus diuersis formalitatibus quoquomodo coalescens, quacumque demum ratione res ipsæ & formalitates considerentur comparatæ inter se. Nempe siue res considerentur vnitæ, siue non vnitæ, siue coniunctæ in eodem subiecto, aut loco, aut tempore, aut statu; siue sciuntur in distinctis subiectis, aut locis, aut temporibus aut statibus; & siue formalitates considerentur identificatæ in eadem re, siue distinctæ in distinctis rebus, iisque aut vnitis, aut aliquomodo coniunctis, aut secus. Tum siue res, aut formalitates sint multæ, siue paucae in quouis numero. Aggregatum enim ex illis, quouis ex his modis mente compositum, semper erit totum quoddam habens essentiam diuersam à partibus, atque adeo nouum quoddam obiectum scibile, annexens sibi infinitas passionem aut communes, aut proprias etiam scibiles. Videantur quæ *supra* diximus de essentia compositis *disputatione nona, questione quinta.*

14 Igitur regulæ, quæ præscribunt quomodo ab intellectu nostro affatum componendæ sint essentia diuersæ seu physica, seu metaphysica compositione, ipsæ sunt quæ præscribunt quomodo per copiosam materiam scibilis præparationem, affatum humanæ scientiæ sine promouendæ. Tales autem omnino sunt regulæ combinationum tradendæ *disp. 29.* & in præsentem applicandæ, iuxta *ibi* dicenda. Quot enim per illas ex quouis numero dato rerum, aut formalitatum inter se diuersarum, diuersæ quomodolibet collectiones effici possunt, tot possunt ab intellectu nostro essentia diuersæ componi; vt constat ex dictis.

15 Deinde supponendum est id, quod aliàs non semel notauimus, in scientiis humanis nihil æstimabilius esse vniuersalitate. Nam quo vniuersaliora sunt obiecta, quæ scit intellectus humanus, eo plura sub paucioribus scit; eoque plura alioquin dispersa, sub paucioribus collecta commodissimè habet, immane alioquin pondus scientiæ, sine onere portans; ingentesque scientiæ diuitias expeditissimè paucis sub gemmis secum ferens. Vniuersalitas autem obiectorum scibilem per logicam compositionem ab intellectu fit, hoc est, per adunationem plurium sub vno conceptu ipsis communis, atque adeo vniuersali, tum eisdem, tum aliis, quibus illa conueniunt. Vnde patet quam magni momenti sit in scientiis humanis compositio logica, siue multorum adunatio sub vno conceptu communi.

16 Sed, quomodo ea faciendæ, ac frequentandæ est, prout oportet? Dico, mediis eisdem commemoratis nuper combinationum regulis. Cum enim sola extrema inter se similia, sint adunabilia à nostro intellectu sub vno conceptu communi, vt apud omnes in confesso est, & à nobis *disp. 19. q. 8.* explicatum est. Nec possit similitudo extremorum intellectui nostro apparere, nisi mediâ eorum compositione: vt etiam est notum. Consequitur pla-

nè regulas combinandi, quæ sunt regulæ faciendi omnes comparationes possibiles inter quauis extrema data, eo ipso esse regulas ad deprehendendum, quanam eorum inter sunt similia, & consequenter ad adunandum illa sub vno conceptu communi. Intellectus enim noster promptissimus est, ad adunanda sub vno conceptu communi quacumque semel apprehendit exactè similia, vt experientia demonstrat; quia valde procliuè nobis est concipere sub vno conceptu quacumque concepta sub pluribus prorsus similia nobis apparent.

Itaque vniuersalitatis studiosus, quales esse debent omnes scientifici; vel hoc etiam sine combinationem, comparationemque terminorum in omni materia, quoad eius fieri possit, exerceat: vt quoniam eorum sint inter se similes, deprehendat, & deprehensos in vnum conceptum adunet ipsis communem, siue sint illi res integræ, siue rerum formalitates ab aliis præcisæ, & abstractæ. Semel enim deprehensâ, apprehensâque exactâ similitudine terminorum, ab intellectu nostro, promptissimum illi & connaturalissimum est, adunare illos sub vno conceptu communi, facillimumque subinde erit vnicuique id intendenti absque vlla alia arte præstare. Nec opus est, ad adunandos multos terminos sub vno conceptu communi, quod omnes illi sigillarim distinctèque præconciplantur: sat erit, præconcipere aliquos, vt pro eis & cæteris omnibus, qui pariter ipsis fuerint adsimiles, vnicuique conceptus cunctis communis efformetur. Imò verò semel conceptu ab intellectu vnicuique dumtaxat termino particulari, integrum ipsi erit pro eo, & cæteris, qui fuerint ei exactè similes, conceptum communem formare, tamen si pro tunc intellectus nesciat, quibus aliis, præter illum particularem, communis atque adeo conueniens sit talis conceptus. Quia tamen magni interest in scientiis humanis scire quibusnam particularibus conueniat quilibet conceptus communis, maxime quando particularia ab aliis conceptibus differentialibus, à quibus ille est abstrahibilis, sunt inter se diuersa. Imò hic est positius finis scientiæ vniuersalis, scire ad quæ particularia se extendat suum commune obiectum: vt talium particularium naturæ passionumque, plene cognosci possint. Idcirco magni momenti est, conceptum vniuersalem formare, non vtrumque, sed facta particularium combinatione, comparationeque, vt simul sciatur quanam sunt illa, quibus ille communis est. Ex quibus, quomodo sit faciendæ compositio logica, & quam sit illa proficua scientiis humanis, satis constat.

DISPUTATIO XXVI.

De Diuisione.

agamus.

VIA sola composita diuidi possunt, simplicia enim quæ talia sunt in diuisibilia, procliuè est, vt postquam de compositione agimus, de diuisione